

УДК 373.5-027.543(477.8):929

*Тарас ПАСКА, аспірант кафедри педагогіки
ім. Б. Ступарика ДВНЗ "Прикарпатський
національний університет імені Василя Стефаника"*

МІСЦЕ І РОЛЬ ГУЦУЛЬЩИНОЗНАВСТВА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ НАЦІОНАЛЬНІЙ ШКОЛІ (ПЕРСОНАЛІСТИЧНИЙ КОНТЕКСТ)

*Taras PASKA, specialist of the educational-methodical department,
postgraduate student of Pedagogy department
at public higher education institution
"Vasyl Stefanyk Precarpathian National University"*

THE PLACE AND ROLE OF "THE HUTSULSHCHYNA STUDY" IN A MODERN UKRAINIAN NATIONAL SCHOOL (PERSONALIST CONTEXT)

У статті висвітлено передумови формування в Західній Україні кінця ХХ – початку ХХІ ст. освітнього руху з відродження гуцульської школи. Проаналізовано внесок відомих науковців і педагогів-практиків у розвиток ідей гуцульщинознавства та їх упровадження в навчально-виховний процес сучасної української школи. Розкрито роль представників гуцульських наукових організацій діаспори у вивченні та збереженні історичного минулого, традицій і звичаїв Гуцульського краю. Висвітлено суть концепції гуцульської школи та гуцульщинознавства як навчального предмета. Наголошено на необхідності ґрунтовного вивчення життя і діяльності видатних вихідців із Гуцульщини – політиків, науковців, діячів освіти і культури.

Ключові слова: Гуцульщина, гуцульщинознавство, Гуцульська освітянська рада, концепція гуцульської школи, гуцульська діаспора, етнопедagogіка, українознавство, народознавство, етнографія.

Summary. In this article the preconditions of the emergence of the educational movement and the revival of hutsul school in Western Ukraine are highlighted. The contribution of the outstanding scholars and pedagogues-practitioners into the development of ideas of Hutsul Science and their implementation into the educational process of the modern Ukrainian national school have been analyzed. There have been discovered the

role of the representatives of the hutsul scientific organizations in diaspora in studying and preserving the historical past, traditions and customs of Hutsul Region. The core of the hutsul school and hutsul Science conception as an educational subject have been highlighted in the article. Much attention is paid to the necessity of profound study of the life and activity of the outstanding representatives of hutsulshchyna - their politics, scientific activists of culture and church.

Key words: Hutsulshchyna, Hutsul Science, Hutsul Education Council, Concept of Hutsul School, Hutsul diaspora, ethnopedagogy, Ukrainian Studies, ethnography.

Мета: висвітлити передумови широкого зацікавлення педагогічної громадськості гуцульщинознавством наприкінці ХХ – початку ХХІ ст.; з'ясувати сутність провідних положень творчої спадщини і науково-педагогічного доробку видатних дослідників ролі гуцульщинознавства в сучасній українській національній школі; розкрити їх виховний потенціал.

Постановка проблеми в загальному вигляді. У сучасному глобалізованому світі відбувається постійне змішування культур і традицій різних народів, спостерігаються асиміляційні процеси. Україну також поступово охоплює цей динамічний простір. Тому привертає увагу проблема збереження етнокультурної ідентичності людей, котрі проживають на її території, зокрема на Гуцульщині, що охоплює східну частину Українських Карпат.

Радянський період (1939–1991 рр.) залишив помітний негативний слід у культурному й освітньому житті Гуцульського краю. Це проявилось у байдужому ставленні до своєї культурно-історичної спадщини, комплексі етнічної меншовартості, відставанні рівня забезпечення горян освітніми послугами порівняно з іншими регіонами держави. Тому на зорі незалежності України перед науковцями і педагогами-практиками постали завдання розробити науково-практичні засади сучасного гуцульщинознавства як одного з розділів народознавства та українознавства. Крім того, слід було створити концепцію гуцульської школи як регіональної української національної та організувати експериментальні майданчики з упровадження нових етнопедagogічних підходів до організації та змісту навчально-виховного процесу з метою розбудови гуцульської школи.

Вагомий внесок у розвиток гуцульщинознавства зробили сучасні українські науковці, педагоги-практики Гуцульського регіону, дослідники Гуцульщини з української діаспори, відомі українські письменники, діячі образотворчого і музичного мистецтва.

Аналіз досліджень і публікацій. У поширенні та розвитку ідей гуцульщинознавства, вивченні історії, культури, освіти, духовного світу українців-гуцулів неабияке значення відіграють такі репрезентанти української наукової думки минулого, як С. Витвицький, Ф. Вовк, В. Гнатюк, Я. Головацький, Р. Заклинський, В. Кобринський, І. Крип'якевич, В. Куб-

ійович, А. Онищук, Ю. Целевич, В. Шухевич та інші. У другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. ці проблеми опинилися в полі зору вчених "материкової" України: П. Арсенича, В. Грабовецького, В. Клапчука, М. Клапчука, М. Кугутяка, В. Мороза, С. Пушика, П. Сіреджука, Б. Томенчука й ін. та представників української діаспори Л. Бурчинської, І. Докторука, М. Домашевського, І. Кузича-Березовського, М. Лози, О. Малецької, М. Небелюка, О. Роздольської, І. Сеньківа, В. Стефурака, Г. Трутяк, І. Чмоли.

Розвиток теорії і практики гуцульщинознавства в системі національного виховання молоді, особливості освітнього процесу в гірських школах Гуцульщини, організаційно-педагогічні засади розбудови гуцульської школи як регіональної української національної стали об'єктом зацікавлення українських дослідників Г. Білавич, А. Григоров, О. Джус, П. Лосюк, М. Оліяр, І. Пелипейка, Р. Скульського, М. Стельмаховича, Б. Ступарика, О. Сухомлинської, В. Хруща, І. Червінської та ін.

Вклад основного матеріалу дослідження. Самобутня система формування духовності українського народу, освіти і виховання багатьох його поколінь, яка найбільш повно відповідає потребам відродження нашої держави, складалася впродовж віків.

Гуцульщина – один з етнографічних регіонів України, де всупереч багатомовному чужоземному засиллю збереглася унікальна духовна і матеріальна культура її мешканців і де вона динамічно продовжує розвиватися та примножуватися. Тому надзвичайно важливим є використання традиційно-культурної спадщини Гуцульського краю для виховання в молодого покоління почуття кровної спорідненості зі своїм народом, любові до рідної землі, національної самосвідомості й патріотизму.

Сталий розвиток гірських територій сучасної України, зокрема й Гуцульщини, зумовлюється низкою законодавчо-нормативних актів: законів України "Про статус гірських населених пунктів в Україні" (1995 р.), "Про ратифікацію Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат" (2004 р.), "Про засади державної регіональної політики" (2015 р.), Указом Президента України "Про збереження та популяризацію гуцульської культури" (2009 р.). Важливу роль в оновленні системи освіти і виховання гуцульської школи відіграє науково-дослідний Міжнародний проект "Гірська школа Українських Карпат", започаткований у 2006 р. науковцями Прикарпатського національного університету імені Василя

Стефаніка.

Наприкінці 80-х – на початку 90-х років ХХ століття на Прикарпатті, Буковині й Закарпатті зародився активний освітній рух із започаткування гуцульської школи, упровадження ідей гуцульщинознавства в навчально-виховний процес. Ініціаторами його стали Ігор Пелипейко, заслужений працівник народної освіти України та Петро Лосюк, директор Яворівської загальноосвітньої школи Косівського району, кандидат педагогічних наук, член-кореспондент НАПН України, Народний вчитель України.

1991 року створено науково-методичне об'єднання – Гуцульська освітянська рада, яке розробило концептуальні засади розбудови гуцульської школи як регіональної української національної. Її базовою ідеєю стало використання етнографічного компонента в сучасному закладі освіти. У 1994 році Косівська районна рада заснувала науково-дослідну лабораторію "Гуцульська етнопедagogіка і гуцульщинознавство", яка працює під егідою НАПН України (керівник Петро Лосюк). Почалося видання регіональних науково-педагогічних часописів "Гуцульська школа", "Освітнянський вісник", книжкової серії "Бібліотека гуцульської школи". 1995 року прийнято регіональну програму "Освіта Гуцульського краю" на виконання Державної програми "Освіта" ("Україна ХХІ століття") за підтримки управлінь освіти Івано-Франківської, Чернівецької і Закарпатської облдержадміністрацій.

У Верховині в 1993 році організовано філію "Гуцульщина" Інституту українознавства Київського національного університету ім. Т. Шевченка (директор Петро Шкрібляк). Згодом її реорганізовано у філію "Гуцульщина" НДІ українознавства МОН України, яку зараз очолює Іван Зеленчук. У Львові створено Регіональне об'єднання дослідників Гуцульщини (голова Нестор Библюк).

Одним із фундаторів вивчення історії становлення й розвитку національної освіти і виховання в Галичині, зокрема й на Гуцульщині, став доктор педагогічних наук, член-кореспондент АПН України, завідувач кафедри історії педагогіки Прикарпатського університету імені Василя Стефаніка Богдан Ступарик (1940–2002). Про це засвідчують його праці "Національна школа: витоки становлення" (1992), "Ідея національної школи та національного виховання в педагогічній думці Галичини (1772–1939)" (1993), "Шкільництво Галичини (1772–1939)" (1994), а також численні публікації на сторінках провідних педагогічних видань України.

У 1990-х рр. у науковий обіг увійшов термін "гуцульщинознавство", яким стали послуговуватися в освітньому просторі галицької, буковинської та закарпатської Гуцульщини. Член-кореспондент АПН України, директор Науково-методичного центру "Українська етнопедagogіка і народознавство" АПН України і Прикарпатського університету Роман Скульський (1935–2008) вважав гуцульщинознавство "приземленим українознавством".

За визначенням академіка М. Стельмаховича (1934–1998), гуцульщинознавство – це система знань про один з етнографічних регіонів України – Гуцульщину, що висвітлює історію цього краю, його мову, природу, життя, побут, ріднинні і громадські стосунки, заняття, матеріальну і духовну культуру гуцулів [8, 50].

Безцінними джерелами для освітян Гуцульщини стали книги М. Стельмаховича "Народна педагогіка" (1985), "Народна дидактика" (1985), "Народне дитинство" (1991), "Українське родинство" (1994), "Українська родинна педагогіка" (1996), посібники "Українознавство" (1994), "Методика викладання народознавства в школі" (1995), "Українознавство в національній школі" (1995).

Академік Мирослав Стельмахович був переконаний, що "українська національна школа у рамках її загальнонаціональних, державних норм може мати також свої регіональні (місцеві) видозміни. Скажімо, на Гуцульщині може утворюватись і функціонувати українська гуцульська школа, на Бойківщині – бойківська, на Поліссі – польська, на Слобожанщині – слобідська і т. д." [7, 10].

Одним із першоджерел педагогіки гуцульської школи має стати народна виховна мудрість гуцулів, як і українського народу загалом. Великий знавець народної педагогіки М. Стельмахович писав, що вона йде від діда-прадіда, вітця-матері, родини, рідної оселі й материнської мови, гір карпатських, полонин і бескидів, лісів і пралісів, річок і потічків швидкоплинних, від ясного неба і світлого сонця, від доброго серця й щирої душі, глибоких людських почуттів і переживань, кришталеві чистоті й людяності, світлої духовності, опришківського завзяття, сердечної любові до дітей, відданості гуцульському красі й нещці-Україні [3, 72–73].

Науково-практичні засади сучасного гуцульщинознавства розробив Заслужений працівник народної освіти України, випускник філологічного факультету Чернівецького університету краєзнавець Ігор Пелипейко (1928–2006). Його дослідницька спадщина вмістила в себе найрі-

зноплановіші розвідки з історії рідного краю, шкільництва, літератури, мистецтва, фольклору, етнографії Гуцульщини.

І. Пелипейко – делегат установчого з'їзду Народного Руху України (1989), учасник зборів у Верховині, на яких засновано громадсько-культурне товариство "Гуцульщина" (1990), організатор і перший голова Косівського районного об'єднання Товариства української мови ім. Т. Шевченка (1989), один із засновників Гуцульської освітянської ради. Він був співголовою Першої Міжнародної конференції "Проблеми Гуцульщини" (1993), членом Гуцульського дослідного інституту в Чикаго (США).

У 1994–1998рр. І. Пелипейко – працівник науково-дослідної лабораторії "Гуцульська етнопедagogіка і гуцульщинознавство". Був редактором газети "Освітнянський вісник" (1995–1997), журналу "Гуцульська школа" (з 1994 р.), видавництва "Писаний Камінь" (з 1995 р.). Автор понад 600 статей у періодичній пресі та 16 книг з гуцульщинознавства, педагогіки, краєзнавства, літературознавства, серед них: "Населені пункти Косівщини" (1995), "Плай. Книга для читання про Гуцульщину" (1996), "Природа Косівщини" (1997), "Гуцульщина в літературі" (1997), "Мій рідний край. Природа, господарство, населення Гуцульщини" (1998), збірник гуцульського фольклору "Флояра" (1999), "Косів: люди і долі" (2001), "Дослідники та краєзнавці Гуцульщини" (успівпраці з П.Арсенічем) (2002), "Містечко над Рибницею" (2004).

Під час краєзнавчих експедицій Гуцульщиною І. Пелипейко піднімався на карпатські вершини, вивчав унікальні екземпляри гірської флори і фауни, із сумом констатуючи руйнівні наслідки впливу на природні ресурси людської діяльності. Дослідник досконало знав го-вірку кожного гуцульського села, тонко знав особливості унікальних місцевих ремесел, усіх знаменитих народних майстрів.

Програми для середніх шкіл з гуцульщинознавства та літератури рідного краю, запропоновані І. Пелипейком в 1999 р., стали методичним орієнтиром для впровадження цих курсів у варіативну частину навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів Гуцульщини.

Ураховуючи значні заслуги І. Пелипейка в розбудові національної освіти, його ім'я присвоєно Косівському навчально-виховному комплексу "Загальноосвітня школа першого ступеня гімназія-інтернат". Тут створено музей Ігоря Пелипейка, у якому відтворено багатогранну діяльність відомого освітянина Гуцульського краю (за ідеєю Оксани Лесе-

вич).

Варто відзначити вагомий внесок у розвиток гуцульщинознавства Аделі Григоруку – заслуженого працівника освіти України, старшого наукового співробітника науково-дослідної лабораторії "Гуцульська етнопедagogіка і гуцульщинознавство", автора наукових праць з питань української літератури і мистецтва, етнографії, редактора косівської газети "Освітнянський вісник", координатора Клубу інтелігенції ім. І. А. Пелипейка, автора експозиції його музею в Косівському навчально-виховному комплексі "Загальноосвітня школа першого ступеня гімназія-інтернат". У 1979–2008 рр. вона працювала викладачем Косівського технікуму народних художніх промислів ім. В. Касіяна (згодом – Косівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва).

Аделя Григоруку стала автором програми "Гуцульщинознавство" для 2–4 класів початкової школи (2012 р.), автором і упорядником навчально-методичних посібників "Моя Гуцульщина" (2010 р.), "Люблю тебе, Гуцульщино" (2012 р.), "Ростимо юних патріотами України" (2015 р.). У 2010 році також побачила світ її книга "Духовні скарби Ігоря Пелипейка" про науково-педагогічну спадщину фундатора сучасного гуцульщинознавства.

Особливу увагу дослідників гуцульщинознавства привертає педагогічна та громадська діяльність і творчий доробок Петра Лосюка, випускника фізико-математичного факультету Івано-Франківського державного педагогічного інституту. Він упродовж півстоліття (1963–2013) очолював Яворівську ЗОШ І–ІІІ ступенів Косівської районної ради Івано-Франківської області. Цей освітній заклад став експериментальним майданчиком Національної академії педагогічних наук України з розбудови гуцульської школи, упровадження нових етнопедagogічних підходів до організації і змісту навчально-виховного процесу.

Суть концепції гуцульської школи висвітлено у працях П. Лосюка "Гуцульщинознавство в українській національній школі" (2001 р.) та "Регіональний етнографічний компонент у сучасній школі (на прикладі Гуцульського регіону)" (2007 р.).

Концепція гуцульської школи як регіональної української національної, прийнята Гуцульською освітянською радою з ініціативи П. Лосюка, повністю спростовує думки тих, хто вбачає в цьому якусь окремішність чи хуторянство. Вона передбачає:

- створення умов для здобуття учнівською молоддю загальної середньої ос-

віти на рівні державних стандартів, що забезпечить підготовку нової генерації фахівців для незалежної України;

- адаптація змісту освіти, зокрема її варіативного компонента, для розвитку здібностей і нахилів школярів, ураховуючи особливості Гуцульського регіону;
- запровадження вивчення і використання педагогічних можливостей гуцульщинознавства, що повинно максимально наблизити освіту до життя, забезпечити здійснення в найширшому обсязі краєзнавчого принципу у вивченні предметів, прищеплення учням реального, а не абстрактного патріотизму на основі виховання любові до рідного краю, його природи, історії.

Тут мовиться не про виховання лише гуцула, а передусім українця, європейця, який живе в центрі Європи;

"оволодіння економічними знаннями, навичками підприємництва і господарювання (газдівства), що відповідало б гірським умовам і гуцульському укладу життя [2, 21–22].

Зміст, форми і методи роботи, спрямованої на практичну реалізацію ідей, закладених у цій концепції, розкрито П. Лосюком також у навчально-методичних посібниках "Декоративно-прикладне мистецтво в школі", "Школа здібностей", "Хрестоматія з гуцульщинознавства для загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв та вищих навчальних закладів", "Гуцульська школа", "Моя Гуцульщина", "Творчість юних", "Гуцульщина. Короткий довідник", "Люблю тебе, Гуцульщино!". Загалом знаний педагог-практик є автором понад 65 наукових праць.

Петро Лосюк науково обґрунтував взаємозв'язок між поняттями "українознавство", "народознавство" і "гуцульщинознавство", вказавши, що співвідношення між ними має багатогранний зміст з наявністю спільних і специфічних примет, ознаки спорідненості.

Гуцульщинознавство як інтегративна система науково-теоретичних знань про цей край і навчальний предмет виконусь у школі найрізноманітніші педагогічні функції, насамперед, для поглиблення зв'язків навчання з життям.

"Орієнтовна програма з гуцульщинознавства для загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв та вищих навчальних закладів", укладена П. Лосюком, передбачає, що способи реалізації цього предмету можуть бути різними. Зокрема, маємо на увазі викладання як окремого курсу на спеціальних уроках за рахунок шкільного (варіативного) компонента; як факультативу; введення ("вклинення") тем із гуцульщинознавства до відповідних розділів інших навчальних дисциплін (гео-

графії, біології, історії, народознавства тощо) як додаткового краснавчого матеріалу, позаурочні (гурткові) заняття [2, 119].

У 2012 році Науково-методична рада Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти прийняла рішення про надання Яворівській ЗОШ І–ІІІ ст. статусу "Авторська школа", що є визнанням вагомого внеску Петра Лосюка в педагогічну науку і практику. Адже він розробив та вплив авторську концепцію організаційно-педагогічних основ діяльності сільської школи, яка базується на впровадженні системи трудового, естетичного й інтелектуального виховання на основі декоративно-прикладного мистецтва Гуцульщини, краснавчо-пошукової, суспільно корисної та природоохоронної роботи дітей, учнівської молоді, їхніх батьків і громади.

2016 року за значний внесок у розбудову освіти Прикарпаття П. Лосюк обраний почесним професором ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника". У даний час педагог-новатор працює над реалізацією авторського проекту "Особистості в новітній історії розвитку освіти Косівщини". Він очолив редакційну раду й авторський колектив дослідників, котрі в рамках реалізації видавництва "Писаний камінь" гуцульщинознавчого проекту "Мальовнича Косівщина" видали книгу "Косівщина. Освіта" (2017 р.). Як керівник науково-дослідної лабораторії "Гуцульська етнопедagogіка і гуцульщинознавство", під час обговорення Проекту нового Закону "Про освіту" підготував і вніс до МОН України науково обґрунтовані пропозиції щодо врахування особливостей реформування освіти в гірській місцевості.

До реалізації регіональної програми розвитку шкільництва "Освіта Гуцульського краю", запропонованої Гуцульською освітянською радою, приєдналися і дослідники з української діаспори держав Західної Європи та Америки.

Варто зазначити, що саме гуцульські організації, засновані представниками третьої хвилі української еміграції, до проголошення незалежності України активно займалися збереженням та розвитком національної духовності, власних традицій і культури. Зосібна, виховання молоді на традиціях гуцульщинознавства стало важливим напрямом діяльності Гуцульського дослідного інституту в Чикаго (США), Гуцульських товариств ім. Юрія Переможця, "Прут", ім. Марка Черемшини (Канада), "Черемош", "Верховина", "Чорногора" та ім. Олекси Довбуша

(США), "Гуцульщина" (Великобританія), Українського Світового Об'єднання Гуцулів, Конференції Гуцульських Товариств Америки і Канади, Об'єднання Гуцулів Західної Діаспори.

Справжнім подвижником на ниві гуцульщинознавства став український етнограф, історик, фольклорист, що працював у діаспорі, Іван Сеньків (1913–1993). У 1926–1934 рр. він навчався в Українській державній гімназії в Станиславові, а з 1934 по 1938 рр. вивчав етнографію у Варшавському університеті, де захистив магістерську працю "Гуцульська гражда". Науково-дослідні експедиції Гуцульщиною здійснював разом із відомими польськими науковцями С. Вінчензом та Ю. Стемповським – палкими любителами цього краю. Згодом працював науковим співробітником Берлінського етнологічного музею та Дортмундської державної бібліотеки, брав активну участь у роботі Українського Світового Об'єднання Гуцулів. І. Сеньків є автором 32-х праць українською, німецькою, польською та англійською мовами.

Підсумком його досліджень стала ґрунтовна монографія "Гуцульська спадщина. Праці з життя і творчості гуцулів", уперше видана коштом Інституту ім. Йогана Гердера в Марбурзі (ФРН) 1981 року. Згодом книга була надрукована у київському видавництві "Українознавство" (1995 р.) та верховинському видавництві "Гуцульщина" (2014 р.). Науковці та викладачі гуцульщинознавства вважають цю ілюстровану монографію справжньою енциклопедією Гуцульщини, оскільки "автор узяв на себе нелегке завдання дати цілісну картину гуцульського світу як самобутньої частини світу українського, розкрити його історію - давню і новітню, розмаїту духовну й матеріальну спадщину" [5, 493]. У праці І. Сеньківа подано відомості про історію заселення Гуцульщини, природу, населення, господарство, архітектуру, освіту, мистецтво, звичаї, традиції, церковне життя краю, говірки гуцулів, про відомих вихідців з Гуцульщини та її дослідників. Дослідник на основі багатого фактичного матеріалу заперечив хибні погляди деяких учених і письменників (як українських, так і зарубіжних) про походження гуцулів, їхню нібито окремішність від українців. У заключному слові до книги дослідник зазначив, що його праця, повернувшись із чужини на рідну землю, буде одним із тих духовних мостів, що єднали в тяжкі минулі роки й ще більше єднають зараз українців діаспори та рідної землі [5, 494].

Невтомною працею та глибокою дослідницькою роботою на ниві історії, ет-

нографії, освіти і шкільництва Гуцульщини позначене також ім'я Миколи Домашевського (1925–2010). Гуцульське коріння науковця сприяло його зацікавленню проблемами одного з найколеритніших регіонів нашої країни. Він народився в гуцульському селі Микуличин Надвірнянського повіту в патріотичній, національно свідомій родині. Після Другої світової війни сім'я емігрувала до США. Здобув вищу освіту в Українському Вільному Університеті в Мюнхені, а також у Рузвельт університеті (Чикаго). 1979 року захистив докторську дисертацію і отримав науковий ступінь доктора економічних наук у Кенсінгтонському університеті (США).

М. Домашевський був представником молодшої генерації "третьої хвилі" емігрантів, котрі отримали вищу освіту на новій батьківщині, але виховувалися у своїх родин на ше живих українських гуцульських традиціях. Саме ця генерація започаткувала рух за відродження гуцульських ідей і традицій на початку 1960-х років.

Як громадсько-політичний діяч, Микола Домашевський брав активну участь у роботі Українського Братського Союзу, Українського Конгресового Комітету, Українсько-Американської Координаційної Ради. Значних зусиль доклав для заснування гуцульського товариства "Чорногора" в Чикаго (1965 р.), Гуцульської ради (1966 р.), Конференції гуцульських товариств Америки й Канади (1971 р.). Завдяки його наполегливості запрацював єдиний на американському континенті Гуцульський дослідний інститут. Неофіційним друкованим виданням інституту став журнал-квартальник "Гуцулія", перший номер якого вийшов 1967 року. Редагували це видання І. Докторук та М. Домашевський. Журнал ставив завдання бути трибуною, об'єднувачем та інформатором гуцульської громади, популяризатором народних традицій і звичаїв, родинного виховання українців-гуцулів. За зрозумілої відсутності українських наукових установ і належної документальної бази матеріали виявились надзвичайно цінними, тому що подавалися безпосередніми учасниками чи свідками суспільних подій. Із 2000 року видання журналу перенесене з Чикаго до українського міста Косова на Гуцульщині [4, 58].

Головним підсумком діяльності Гуцульського дослідного інституту став випуск шеститомної "Історії Гуцульщини", головним редактором якої був Микола Домашевський. Перші три томи праці побачили світ у 1975–1986 роках. У них уміщувались загальні відомості про Гуцульщину та її традиції, фольклор,

архітектуру, мистецтво, нариси з історії міст і сіл краю. З приводу появи "Історії Гуцульщини" М. Домашевського Федір Погребенник писав: "... можна лише висловити подив, як в умовах еміграції, без доступу до багатьох материкових джерел могла побачити світ ця вагома джерелознавчою базою праця, що має своє науково-творче обличчя, широким засягом охоплює історію краю, його багату духовну культуру, торкається як героїчних, так і трагічних сторінок боротьби українців за незалежність України" [5, 492].

Після здобуття Україною незалежності М. Домашевський започаткував творчу співпрацю з Регіональним об'єднанням дослідників Гуцульщини у Львові та Науковим Товариством ім. Шевченка, яка тривала до останніх днів життя вченого. Найвагомим досягненням стало видання четвертого, п'ятого і шостого томів "Історії Гуцульщини" уже в Україні (1999–2001 рр.) за редакцією М. Домашевського завдяки спільній діяльності великого колективу вчених і фахівців з гуцульщинознавства. Тематика цих томів досить різноманітна. Вона охоплює наукову інформацію про природу, населення, господарство, освіту, культуру, історію, літературу Гуцульщини. Так, у шостому томі знаходимо дослідницькі статті про історію шкільної справи галицької, буковинської та закарпатської Гуцульщини, школи гуцульського регіону в незалежній Україні.

Грунтовні наукові статті опублікували в заключних томах "Історії Гуцульщини" сучасні дослідники Ю. Балагурак, М. Бандрівський, Г. Бойко, І. Витанович, М. Глушко, В. Даниш, І. Довгалюк, Я. Закревська, Я. Кравченко, Л. Крушельницька, М. Лаврук, І. Могитич, В. Полек, В. Стеф'юк, Ю. Стефурак, С. Стойко, Я. Тарас, П. Трибун, Н. Хобзей та інші. Подана ними інформація несе в собі великий пізнавальний заряд для педагогів та учнів, котрі ознайомлюються з основами гуцульщинознавства у школі.

Микола Домашевський був дійсним членом Української Вільної Академії Наук у Канаді, Об'єднання українців у США, Об'єднання славистів США і Канади. Його ім'я занесено до таких енциклопедичних видань, як: "Українці в Північній Америці" (США), "Енциклопедичний словник етнічних часописів і журналів" (США), "Словник членів славистів" (США), "Дослідники та краєзнавці Гуцульщини" (Україна) та ін. [1, 604].

У процесі вивчення гуцульщинознавства у школі вважасмо за доцільне наголосити на діяльності видатних вихідців з Гуцульського краю – політиків, науковців, діячів освіти і культури, учасників

національно-визвольних змагань; письменників і композиторів, котрі закарбували образ Гуцульщини в художній літературі й музиці; представників образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва, що майстерно показали у своїх творах історію, природу, звичаї та традиції гуцулів.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, завдяки діяльності науковців у галузі педагогіки й етнопедагогіки та освітян-практиків, залученню надбань гуцульських дослідників діаспори 90-х років ХХ – початку ХХІ ст. вдалося розробити концепцію гуцульської школи, підготувати та прийняти регіональну програму "Освіта Гуцульського краю". Для забезпечення наукового рівня навчально-методичних матеріалів з основ гуцульщинознавства створено науково-дослідну лабораторію "Гуцульська етнопедагогіка і гуцульщинознавство". Апробовано програми з гуцульщинознавства для загальноосвітніх шкіл, видаються методичні посібники та періодична преса. Проведено всеукраїнські і регіональні теоретико-методологічні семінари, конференції щодо проблеми обґрунтування гуцульщинознавства як навчального предмета та галузі українознавства.

Накопичений науково-прикладний матеріал є важливим підґрунтям для утвердження національного змісту навчання та виховання дітей і молоді в різних типах закладів освіти України.

Подальшого дослідження потребує науково-педагогічна спадщина популяризаторів гуцульщинознавства української діаспори. Варто продовжити вивчення і узагальнення кращого досвіду закладів освіти Гуцульщини по залученню школярів і педагогів до пошуково-краєзнавчої, еколого-натуралістичної роботи, опанування різних видів декоративно-ужиткового мистецтва, використання можливостей музейної педагогіки в процесі засвоєння основ гуцульщинознавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Домашевський М.* Історія Гуцульщини, том 5. – Львів: Логос, 2000. – 624 с.
2. *Лосюк П.* Гуцульщинознавство в українській національній школі. – Косів: Писаний Камінь, 2001. – 166 с.
3. Люблю тебе, Гуцульщино: Навчально-методичний посібник / За ред. П. В. Лосюка, А. Г. Григорук. – Косів: Писаний Камінь, 2012. – 396 с.
4. *Паска Т.* Микола Домашевський - науковець і громадський діяч української гуцульської діаспори / Т. Паска // Роль освіти у сталому розвитку гірського ре-

гіону: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (Івано-Франківськ, 20–22 вересня 2017 року). – Івано-Франківськ: НАІР, 2017. – С. 58–59

5. *Сеньків І.* Гуцульська спадщина. Праці з життя і творчості гуцулів / Іван Сеньків. – Вид. 2-ге, доп. – Чернівці: Друк Арт; Верховина: Гуцульщина, 2014. – 528 с.

6. *Стельмахович М.* Педагогіка народна і наукова / М. Стельмахович // Початкова школа. – 1992. – № 6. – С. 1–4.

7. *Стельмахович М.* Теорія і практика українського національного виховання: посібник для вчителів початкових класів та студентів педагогічних факультетів / М. Стельмахович. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1996. – 180 с.

8. *Стельмахович М.* Українознавство, народознавство і гуцульщинознавство. Співвідношення між ними // Гуцульська школа, 1997. – № 1. – С. 49–53.

REFERENCE

1. *Domashevskiy M.* Istoriiia Hutsulshchyny, tom 5. – Lviv: Lohos, 2000. – 624 s.
2. *Losiuk P.* Hutsulshchynoznavstvo v ukrainkii natsionalnii shkoli. – Kosiv: Pysanyi Kamin, 2001. – 166 s.
3. *Liubliu tebe, Hutsulshchyno: Navchalno-metodychnyi posibnyk / Za red. P. V. Losiuka, A. H. Hryhoruk.* – Kosiv: Pysanyi Kamin, 2012. – 396 s.
4. *Paska T.* Mykola Domashevskiy - naukovets i hromadskiy diiach ukrainkoi hutsulskoi diaspory / T. Paska // Rol osvity u stalomu rozvytku hirs'koho rehionu: Materialy III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Ivano-Frankivsk, 20–22 veresnia 2017 roku). – Ivano-Frankivsk: NAIR, 2017. – S. 58–59
5. *Senkiv I.* Hutsulska spadshchyna. Pratsi z zhyttia i tvorchosty hutsuliv / Ivan Senkiv. – Vyd. 2-he, dop. – Chernivtsi: Druk Art; Verkhovyna: Hutsulshchyna, 2014. – 528 s.
6. *Stelmakhovych M.* Pedahohika narodna i naukova / M. Stelmakhovych // Pochatkova shkola. – 1992. – № 6. – S. 1–4.
7. *Stelmakhovych M.* Teoriiia i praktyka ukrainkoho natsionalnoho vykhovannia: posibnyk dlia vchyteliv pochatkovykh klasiv ta studentiv pedahohichnykh fakultetiv / M. Stelmakhovych. – Ivano-Frankivsk: Lileia-NV, 1996. – 180 s.
8. *Stelmakhovych M.* Ukrainoznavstvo, narodoznavstvo i hutsulshchynoznavstvo. Spivvidnoshennia mizh nymy // Hutsulska shkola, 1997. – № 1. – S. 49–53.

Стаття надійшла 20.02.2018 р.